

Friceri och bröllop.

Luf. 71

I gamla tider, så där omkring mitten av 1800-talet och även senare, var det allra vanligast att föräldrarna parade ihop de unga "te gefts". Hade man någorlunda lika förmögenhet på båda sidor, då kunde de gamla besluta att "gefts barn ihop". Vanligen var både "hven" och "såkan" från den egna byn eller hemsocknen. Att man gick "utsocknes" vid giftemål, var mera ovanligt. Vanligare var att få maken eller maken ifrån "hinastuan" (granngården). Många familjer i byarna kunde på så vis vara besläktade.

På kyrkbacken eller vid marknader, när stulabytet gjordes upp eller man druckit "livbör" på ren köhandel, då kunde gubbarna

Komma så väl överens att de beslutade låta
sina barn "slå sina påsar ihop".

Men ungdomen kunde även försöka ordna
med sina giften själva, men utan för-
äldrarnas godkännande hade förstås deras
beslut inte mycket värde. Men de kunde
ibland på finurliga sätt lura de gamla,
så att även de kunde ordna med avgifan-
det. De hade ju möjlighet att träffa och
bekantas. Vid hemfärden från kyrkan brukar
de ungdomen samlas ihop i stora flockar
och då hade man sina "presterällen" vid
vägskålen, där det kunde gå ganska till.

Vid jul tiden ordnades lekstugor och på
sommaren logdanser. På kunde man
samlas vid vägskålen och andra lekplatser.

Den fattiga ungdomen klarade sina
giftermål affären själva. Man brukade säga

att "lika barn leka bäst" och i sin fattigdom
kommer nog de allra lättast överens.

Dessa hade inga förmögenhetspekulationer.
Kunde man skapa ihop till en säng,
ett par stolar, ett bord och en gryta, då hade
man förmögenhet nog till giftemål.

Om någon bonde kunde man få bondakts
om en lomt på en värdelös utmark för
att sätta upp en liten stuga. Man kunde
"läsa om verket" och få "körekjälpe" av bönderna
till stugan. På så sätt uppfodrade hem efter
hem ute i skogarna, det är det många köpman,
som en nersad spiselman och en liten
igenomgången åkerlycka nu vittnar om.

De förmögna kunde anlita "bönsamen"
till att förbereda och ordna frimiet.
Det gällde förstås att på finurligt sätt
lägga reda på den andra partens förmögen-

ställning, om de hade "medel" och voro
"huc rika". Och bönmannen hade vanligen
sakkunskap och meriter för detta vär.
Det kunde vara någon tal för gubbe, men
även gummor anlätades, som på ett fint
sätt kunde lägga sina ord.

Kom någon i bönmansårn, då gällde
det att visa vad huset förmådde.

Det blev brukering och nog fick böna-
mannen en aning om både silversaker
och linneförsäl. En bondmora, som hade
många döttnar brukade säga: "Vi måhta ha
dande sekteleir på vätteleir för jännan, för vi kända
oss allri för Frau Friese". Om kreaten och
jordbruket förhållanden hade ju bönman-
nen lättare att få reda på. Bönmannen
kunde så "i våre må" (på samma gång) antyda
något om ställningen hos sin uppdragsgivare.

I bönsmannens avlöning ingick alltid en skjorta, "bönsmansskjortan". Uppskrämt minnes att en bönsmansskjorta en gång erhållits så långt fram i tiden som omkring år 1910, men då var det ej vanligt att "båna bort" någon.

När bönsmannen ordnat överenskommelse mellan parterna, så kunde fästaren besöka sin tillfångata fåstmö. Sedan kunde de resa till prästen och "ta ut lyse". Detta borde ske "på ny" (månen i nyländning) och allra helst på nyårsnatt, för då blev det tjuslagda barn inom äktenskapet.

När det "tjuste för nära", då brukade man så säga att de "lullat ne för predikstolen" eller "nu ha dom släkt bänken an sej".

5. Då för fästefolket till staden för att "köpa gaurv". Fästmannen skulle begåva "fästekoennan" (fästmön).

och hennes föräldrar samt syskon, och
fästmon lämnade gäver åt fästmannen och
hans närmaste anhöriga. Fästmannen skulle
betasta fästmons utstyrelse och fästmon
fästmannens. I fästmansgåvorna till fäst-
mon ingick alltid psalmbok och brudsilver.
Ringar var i gamla tider vanligen av silver.
Fästmon fick också en "läkledra" (dosa för
kyrskryddor) av silver samt en del smycken,
såsom silverbroch, silverlör (en rort häktor
för livstycket) m. m. allt efter vad han
hade råd att ge. Fästmon skulle vara
"fästmansläret", varav skulle sys brudgums-
skjorta och "bruasärk" samt skjorta och
särk till svärfar och svärmor.

Brudgumsskjortan och bruasärken användes
endast under bröllopet, de grändes sedan
undan för att användas vid makens likbädd.

Var bruden bonddotter, så ingick alltid i hennes hemgift en "oppbåddad sång", d. v. s. en sång med alla tillhörande sångkläder. Hon skulle också ha med sig en ko till det nya hemmet.

På kvällen före bröllopet "majade" byns ungdom vid bröllopsgården. Då visades "ärebåje", som bestes antingen vid farstulådan eller vid gårdens grind. Om sommaren brukade bågen visas med löv men om vintern med granis. Var gården belägen ett stycke från vägen, bestes "bua grana" på båda sidor om vägen upp till gården. Det var unggranar som köstas upp så att endast en liten knopa var kvar av toppen. Och granarnas stammar var avskalade så att lågt lyfte vid. Antända pappersrökelse brukade visas omkring.

Den majande ungdomen skulle bjudas
traktering i bröllopsgården.

På brällen kom man också i förväg med
"förningarna" till bröllopet, och de som
kommer med dessa skulle också undfånas.

Till bröllopsförning kunde man ha en
stor vetekaka, sötvost, ostkaka, "ställe" (spett-
kaka), "äggskåra", rödklädd bröllopskonfekt m.m.

Bjudning till bröllop i gamla tider skedde
vanligen muntligen av riddaled bjudare.

Det var ju vanligen brudens föräldrar
som det ålöp att "göra bröllop", så brudgum-
mens släktingar voro de främsta gästerna,
och de gingo före bruden släkt. Det van-
liga kalaslaget, byalaget, skulle också
vara med. Ett gammalt hedertligt bröllop
iäkto i två dagar och den tredje dagen
blevo de fattiga bjudna samt kvinnfolken.

som hade förningsfat att hämta.

När brudgummen anlände till bröllopsgården, skulle bruden hålla sig dold och försöka få se sin brudgum innan han såg henne.

Vigseln kunde ske antingen hemma i bröllopsgården eller i prästgården, vilket var det vanligaste, eller i kyrkan. Om vigseln hade skett hemma eller i prästgården, skulle brudparet följande söndag visa sig i kyrkan i full bröllopsarbasa, de skulle "stata bru". De sutto då invid stora gängen, han på manfolkssidan och hon på fruntimmerssidan. Vid utgången skulle de oppra i "liggerlocken", fattigbössan invid kyrkogårdsmuren. Kyrkbröllop voro rätt sällsynta i äldre tider, och de samlade mycket åskådare när de förekommo. Kyrkbröllop skulle ju vara ståtliga.

De gamla har berättat, att vid bröllop i Östan Hagens rote har Boaryds rusthålls kusar ridit som förridare.

Bröllopsgillan och begravningsgillan voro rätt lika vad maten beträffar. Man dukade långbord i storstugan, varvid de förnämsta gästerna skulle sitta längst fram.

På kvällen drucko pojkarne från byn utlösa bröllopssalut. Dessa skulle trakteras med en sup.

Bröllopsdans har ibland förekommit vid större bröllop.

Vid bröllop drucko man på en tallrik samla ihop "Kockapång", dricks till befrämningen i köket.